

הכל לטובה

מובא בגמרא במסכת תענית (כא.) המעשה על רבי נחום איש גמזו, ששלחו אותו בני ישראל למלך לבקש טוב על היהודים, ושלחו עמו ארגז מלא אבנים טובות ומרגליות, וכששהה רבי נחום במלון אורחים בדרך, באו גנבים וגנבו את כל המרגליות שהיו לו בארגז, ושמו תחתיהן עפר ואבנים פשוטות, שלא ירגיש רבי נחום בשינוי במשקל הארגז, אם היה ריק.

הגיע רבי נחום אל המלך, ואמרו לו, היהודים שלחו אליך דורון, מתנה טובה. צוה המלך למשרתיו שיפתחו את הארגז, ומצאו שכולו מלא עפר. וכמעט שהוציאו את רבי נחום למיתה, ורבי נחום בשלו, אומר "גם זו לטובה", כי כל מה שעושה ה' יתברך, הכל לטובה. בא אליהו בדמות משרת לפני המלך, ויאמר לו, הנה זה העפר ששלחו אליך היהודים, הוא עפר מעפרו של אברהם אביהם, שהיה משליך אותו על אויביו ומנצח במלחמות. ויבוקש הדבר וימצא כי כן הוא, שהעפר הוא, היתה בו סגולה מיוחדת כשזרקו אותו על האויבים, שנצחום. וכך ניצל רבי נחום, בזכות מה שהיה יודע להודות לה' על הרעה, כשם שהוא מודה על הטובה, כי ידע שבאמת, הכל לטובה.

עוד מעשה מובא בגמרא, ברבי עקיבא, תלמידו של רבי נחום, שפעם רצה להכנס לאיזו עיר, וסגרו השומרים את שערי העיר ולא נתנו לו להכנס. ואמר "כל דעביד רחמנא לטב עביד", כלומר, כל שעושה ה', לטובה עושה. והנה היו עמו שלשה דברים: חמור, נר ותרנגול. בא אריה טורף וטרף את החמור, בא הרוח וכיבה את הנר, ובא תול וטרף את התרנגול. ועל כל דבר היה רבי עקיבא אומר, כל דעביד רחמנא לטב עביד. ולסוף באו שודדים על העיר, והרגו את את כל מי שהיה בתוכה, ואילו היה רבי עקיבא בתוכה, היה נהרג גם הוא, ואילו היה לו נר, היו מבחינים בו והורגים אותו, וכן אילו היה לו חמור או תרנגול, ודאי היו עושים רעש וגם כן היו מבחינים בו האויבים, נמצא שהכל היה לטובה. ויש להעיר, מה הטעם שתפס לו ר' עקיבא לשון שונה מרבו, רבי נחום, שהיה אומר "גם זו לטובה", ואילו רבי עקיבא השתמש במטבע לשון שונה. והתשובה לזה, כי ר' עקיבא ראה, שהלשון שתפס רבו, היא לשון שאינה טובה כל כך, שלשון "גם זו לטובה" משמעה, שאף שהיה יכול להיות טוב יותר, מ"מ "גם זו לטובה", ואילו ר' עקיבא תפס לו לשון טובה יותר, שבאמת רק כך היא הטובה, "כל מה שעושה ה' לטובה עושה"!

וכן היה בימים האחרונים של מלחמת העולם השנייה, שאשה אחת נגזר דינה למוות בתליה בחצר גטו ברגן בלזן, כיון שנתפסה גונבת קליפות תפוחי אדמה. ולאחר שכבר נקשר החבל על צווארה, נשמע לפתע קול האזעקה מחמת תקיפת מטוסי בעלות הברית על גרמניה. התחננה האשה לחברותיה שיתירו את החבל מצווארה, כיון שידיה קשורות, שחררו אותה חברותיה ומיד ברחו לתפוס מחסה. ל"רוע" מזלם, ירדו לתפוס מחסה במבנה תת קרקעי שבו הסתתרו הנאצים הארוכים מפקדי המחנה. מיד הורה המפקד לשתי הנשים באימי אקדח לצאת מן המקום, בצער רב הן יצאו ממנו והסתתרו מתחת לקיר סמוך. לא חלפה דקה ולפתע נשמע קול פיצוץ עז מפצצה שהטילו מטוסי בעלות הברית הישר על מקום המסתור שבו שהו הגרמנים. נמצא, שהכל לטובה היה, כי אין רע יוצא מאת ה' יתברך, אלא שאין אנו יודעים תמיד מהי הטובה שצומחת מכל מהלך כי ב"ה הכל לטובה.

ד"ת הצלחת ידידנו היקרים, רב פעלים לתורה ולתעודה, אוהבי רבנו ותלמידהוון החפצים בעילום שם שיזכו לכל משאלות לבם לטובה ולברכה, העורך

אורי וישעי

בית מדרש רב פעלים ע"ש מרן הרב יוסף זי"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א

כתיבה ועריכה: אלוך ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לחד 613 נתניה 050-6229335 או בדוא"ל: alon@shtavgen.co.il
שבת ראש חודש אדר, משנכנס אדר מרבין בשמחה
כניסת שבת: 16:51
לעילוי נשמת היקר באדם, אציל הנפש ר' יובל זהוראי ז"ל בן שושנה שתחי' ציאית השבת 18:01 לדעת ר"ת: 18:37

עטרת פז

נאמר במדרש תהלים (מזמור קכו) "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". א"ר יוחנן כל ימיו של אותו צדיק וחוני המעגל היה מצטער על מקרא זה, מי איכא דניים שבעים שנין בחלמא, יומא חד הוא קא אזיל באורחא חזא ההוא גברא דהוה קא נטע חרובא, אמר ליה מכדי חרוב עד כמה שנין טעין, א"ל: עד שבעין שנין, אמר לו פשיטא לך דחייית שבעין שנין, אמר ליה ואנא עלמא חריבא אשכחית כי היכי דשתלו לי אבהתי אנא נמי אשתיל לבני... ע"כ. שאר המעשה בחוני המעגל ידוע לכל, וזה בדיוק כמו אמירת חז"ל "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת וכו'", ובפרשתנו מצינו טירחה יתירה מצד יעקב אבינו ע"ה, בפסוק ה' "ועצי שטים" ופרש"י "ומאין היו להם במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים". ע"כ. ועוד ב"שמות רבה" (פרשה לג). א"ר טביומי בשעה שהגיע זמנו של יעקב אבינו ליפטר מן העולם קרא לבניו אמר להם היו יודעין שהקב"ה עתיד לומר לבניכם לעשות משכן אלא יהיו כל צרכיו מוכנים בידכם שנאמר (בראשית מח) "והיה א.להים עמכם" וכי תעלה על דעתך כשהיה יעקב אבינו חי לא היה הקב"ה עם בניו! אלא כך אמר להם עתיד הוא לומר לכם ועשו לי מקדש והוא יורד ומשרה שכינתו בתוכם שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ויש מהם שהתקינו עצמן לדברים ויש מהן ששכחו וכשבא משה ועשו המשכן יש מהם שהביאו מעצמן ויש מהם שלא הביאו אלא ממה שהיה מונח בידו שכן הוא אומר כל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן, ואומר כל אשר נמצא אתו עצי שטים".

ונראה להוסיף לע"ד, כי הטירחה היתירה שעשה יעקב אבינו, לכאורה מיותרת, דהרי חטא העגל קדם ל"ועשו לי מקדש", אם כן, האם טירחה זו נעשתה לריק, דאם לא חטאו אבותינו בחטא העגל לא היינו צריכים המקדש, דהרי ה' יתברך היה בתוך בני ישראל, ונראה לתרץ, לכאורה, על האדם מוטל לקיים את המצוות ולא לעסוק בנבואות ורוח הקודש, אם זה יתקיים או לאו, מכאן הבן היטב מושג "לשמה", כנאמר בפסוק "ועשו לי מקדש" פרש"י "לי" לשמי, היינו לשמה בלבד, גם אם דבר לא נראה לאדם, עליו לקיים את ציווי הבורא באשר הוא שם. ודו"ק.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

כתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה, ח). רבנו האלשי"ך הקדוש מבהיר בפירוש את המילה "בתוכו" (היינו בתוך בית המקדש) לא נאמר, אלא "בתוכם", ללמדנו שהקב"ה שוכן בתוך כל אחד ואחד מעם ישראל. וזהו שכותב רש"י: "ועשו לי לשמי בית קדושה". דבר זה צריך לעורר אותנו, כי על כל אחד מוטל התפקיד להכין את עצמו תמיד בקדושה ובטהרה כדי שיהיה משכן ראוי להקב"ה, בבחינת "ותורתך בתוך מעי" (תהלים מ, ט).

הון ועושר בביתו - וצדקתו עומדת לעד

ומפרש הגאון הרב חיים פלאגי"ז על הפסוק "הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד" (תהלים קיב, ג). כשקונה מצרכים לבית משלם לפי היוקר. מצרך שעלה פעם סכום פעוט, כיום משלם עליו מחיר יקר "כי עלו המחירים". אבל בצדקה, היה רגיל לתת ב"ויברך" ג' פרוטות ונשארו הפרוטות ולא עלה ערכם "וצדקתו עומדת לעד".

מידות הארון בחצאי אמות

אומר בעל הטורים כלי המשכן היו בדרך כלל אמות שלמות. למשל: המזבח - חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב רובע יהיה המזבח ושלוש אמות קומתו (שמות כז, א). ואילו לגבי הארון כתוב "ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו" (שמות כה, י).

היינו, כל מידות הארון נמדדו בחצאי אמות, ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו ולרמוז שתלמיד חכם תמיד ישאף ללמוד עוד ועוד ותמיד יחשוב שהוא עוד לא שלם אלא חצי, ועל כן קוראים לו תלמיד חכם.

לִי לְשִׁמְרִי

"וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (שמות כה, א-ב). שואלים המפרשים מהו שאומר הקב"ה "ויקחו לי", וכי הקב"ה זקוק לתרומה של עם ישראל, הלוא כל העולם, שלו הוא? אלא מבאר רש"י הקדוש: "ויקחו לי תרומה - לי לשמי".

הפשט הוא, שתהא התרומה לשם שמים ולא לשם יוהרא, גאווה או התנשאות, אלא לעשות רצון הבורא יתברך שמו ויתעלה כסא הדרו.

מדברי רש"י אנו למדים, שכל מה שאדם עושה צריך להיות לשם שמים, ואם למשל נותן צדקה יעשה זאת לשם שמים ובגלל שכך ציוה הקב"ה, ולא לשם כבוד כדי שיפרסמו את נדיבותו ואת צדקותו. וזהו שאומר רש"י "לי - לשמי", לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה.

מִשְׁנַכְנֵס אָדָר ...

משנכנס אדר מרבים בשמחה - אלו ימים שנעשו בהם נסים לישראל: פורים ופסח. לא רק בימי הפורים מרבים בשמחה, אלא "משנכנס אדר" - כל החודש מרבים בשמחה. וכלשון הפסוק במגילת אסתר "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב". כל החודש נהפך מיגון לשמחה. מכאן לומד הירושלמי הלכה, שאם אדם יוצא לדרך ואינו מוצא מגילה להוליך עמו, יקרא את המגילה מתחילת החודש. דעה זו הובאה בהלכה בשם "יש אומרים". עצם ריבוי השמחה מבטא את ההכרה בטוב וההודאה לרבש"ע על הנסים ועל הנפלאות שעשה עמנו בימים ההם בימין הזוהר. זה גם הזמן להעמיק להתבונן במידת השמחה בכלל.

הליכות אפ"י

רצה והחליצנו

בברכת המזון ביום השבת, יש להוסיף קודם ברכת "בונה ירושלים", "רצה והחליצנו", ואחר כך ממשיך ואומר "ותבנה ירושלים עירך" וכו'. ויש לאמר רצה והחליצנו בכל אחת מסעודות השבת, כשם שיש להוסיף אמירת "יעלה ויבא" בחגים ובמועדים ובראשי חדשים.

וכעת נבאר איך יש לנהוג אם שכח להזכיר רצה והחליצנו בברכת המזון ונזכר אחרי שהתחיל כבר בברכת הטוב והמטיב, (דהיינו ברכת לעד האל אבינו מלכינו), כי אם נזכר ששכח רצה והחליצנו באמצע ברכת "בונה ירושלים", הדין הוא שאם נזכר אחר אמירת "ברוך אתה ה'" ולא המשיך עדיין "בונה ירושלים", יסיים "למדני חוקך" (שעל ידי כן הוא מזכיר פסוק מתהלים ואינו מזכיר שם שמים לשוא), ואחר כך יאמר רצה והחליצנו, וימשיך בברכת בונה ירושלים כדרכו. ואם נזכר אחר שאמר "בונה ירושלים", אז יברך "ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה, לאות ולברית, ברוך אתה ה' מקדש השבת". (ונוסח זה מודפס בסידורים). ואחר כך ממשיך כדרכו בברכת הטוב והמטיב.

אולם אם התחיל ברכת הטוב והמטיב, ורק אז נזכר ששכח רצה והחליצנו, והוא נמצא בסעודת ליל שבת או בסעודת בוקר שבת, אז צריך לחזור שוב ולברך ברכת המזון. וטעם הדבר, מפני שבין לענין "רצה והחליצנו בשבתות, ובין לענין "יעלה ויבא" בחגים, אם אותה הסעודה שנמצא בה היא חובה, כגון סעודת ליל פסח, שחייב אדם לאכול בה פת, אז הדין שאם שכח להזכיר יעלה ויבא, חייב לחזור ולברך שוב ברכת המזון, כי הזכרת "מעין המאורע" (כלומר יעלה ויבא, שמוזכר בו מארע שבו נמצאים, כגון חג הפסח) בסעודה שהיא חובה, מעכבת, ואם שכח להזכיר מעין המאורע, אז חייב לחזור ולברך שוב. (וכן בראשי חודשים, שאין חיוב מן הדין לאכול בהם פת, אם שכח "יעלה ויבא" בברכת המזון אינו חוזר לברך שוב. שהרי הזכרת מעין המאורע בסעודה שאינה חיוב מן הדין, אינה מעכבת).

וכן לענין הזכרת רצה והחליצנו בשבת, שכאשר הסעודה עם פת היא חיוב מן הדין, אז אם שכח להזכיר יעלה ויבא, ונזכר אחר שהתחיל כבר בברכת האל אבינו וכו', צריך לחזור ולברך שוב ברכת המזון, ולכן בסעודות הראשונה והשנייה בשבת, שבהם יש חיוב לאכול פת, אם שכח רצה והחליצנו, צריך לחזור ולברך שוב ברכת המזון. אבל בסעודה שלישית, אף על פי שלהלכה פסק מרן בשלחן ערוך (סי' רצא) שיש לעשותה עם פת, מכל מקום כיון שיש פוסקים שסוברים שאין חיוב לאכול פת בסעודה שלישית, אם שכח להזכיר רצה והחליצנו, אינו חוזר לברך ברכת המזון, וכמו שפסק מרן השלחן ערוך בעצמו (סי' קפח ס"ח).

לסיכום, השוכח להזכיר רצה והחליצנו ונזכר בכך אחר שאמר "ברוך אתה ה'", אבל לא המשיך "בונה ברחמינו" וכו', יסיים "למדני חקך" ויחזור ויאמר רצה והחליצנו. ואם נזכר אחר שבירך "בונה ירושלים", יאמר "ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם, שנתן שבתות" וכו'. ואם נזכר אחר שהתחיל ברכת "לעד האל אבינו", אם הוא בסעודה ראשונה או שנייה של שבת, יחזור לראשית ברכת המזון ויברך שוב. ואם הוא בסעודה שלישית, אז אינו צריך לחזור לברך ברכת המזון.

אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה
לעילוי נשמת סבתנו היקרה בנשים

מרת מרים ארביב בת עזיזה ז"ל, נלב"ע י"ז בשבט התשע"א